

Ὁ ποιητὴς ζεῖ ἀκόμα τὴν ξένοιασθη ζωὴ τῆς νιότης. Μὲ τὸν καιρὸ ἄμα χορτασμένος πιά ἀπὸ τὴν ἀπόλαψη, θάπορασίση νὰ συγκεντρωθῆ στὸν ἑαυτό του καὶ νὰ παρατηρήσῃ μὲ μάτι ψυχραμιότερο καὶ ὄπλισμένο τὴ ζωὴ πού τὸν τριγυρνᾷ, τότε δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ φτάσῃ καὶ αὐτὸς μοιραία στὸ συμπέρασμα πὼς μόνο τὸ σοσιαλιστικὸ ξανακαινούριωμα θὰ ξαναδώσῃ στὴ ζωὴ τὴ χαμένη υἰεία τῆς καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς. Τὴν ἐλπίδα αὐτὴ μοῦ τὴν ἐ γεννᾶνε τὰ λίγα μὰ γενναῖα στοιχεῖα πού ξεχωρίζω σήμερα σαραμένα στὸ βιβλίον του καὶ πού δείχνουνε πὼς ὁ νεαρὸς αὐτὸς ποιητὴς μὲ τὴν πλούσια ποιητικὴ φλέβα πού κάνει τὸ στίχο του ν' ἀναβρίζῃ σὰ γάργαρο νεράκι μέσα ἀπὸ τὴν πηγὴ τοῦ δάσους, ὁ παραδομένος στὸ μεθῆσι τοῦ ἔρωτα καὶ τῆς φύσης, δὲ μένει ἀδιάφορος καὶ ἀσυγκίνητος καὶ μπρὸς στὸν κοινωνικὸ πόνο.

·*·

Ἀπὸ τὴν σύντομη αὐτὴ ἐπισκόπηση ποῦγινε μόνο ἀπὸ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀποψη, φαίνεται πὼς ἡ νεαρὴ μας ποιήση κάτι ἄρχισε νὰ υποπευτεῖται ἀπὸ ὅ,τι γίνεται γύρω τῆς. Ἀπὸ τὴν πολύχορδη λύρα τῆς παγκόσμιας τέχνης, δὲ φθάνουνε σήμερα σὲ μᾶς παρὰ κάποιες σβυσμένες νότες. Τὸ βῆμα τῆς κλονισμένο καὶ ἡ ματιὰ τῆς δειλὴ σάν ἄνθρωπος πού πρωτομπαίνει σὲ καινούριον, ἄγνωστο κόσμον. Σὰ νὰ φοβᾶται καὶ σὰ νὰ ντρεπέται νὰ διαζηρῶσῃ τὴν πίστη τῆς. Ὁδηγὸς τῆς ἀκόμα καὶ ἐμπνευστὴς πὺ πολὺ τὸ αἴσθημα πού δὲν τὸ τόνωσε καὶ δὲν τὸ καθωδήγησε ἡ ἀντικειμενικὴ παρατήρηση καὶ τὸ φῶς τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας—μᾶς ἀπαραίτητης βάσης γιὰ κάθε εἶδος πνευματικῆς δημιουργίας. Ζοῦμε σήμερα σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου τὸ αἴσθημα πρέπει νὰ παίρνῃ γιὰ συμβουλάτορά του τὴν ἐπιστῆμη γιὰ νὰ μὴν ἀποπλανηθῆ σὲ κόσμους ἀσύστατους. Δὲν εἶμαι ἀπελπισμένος. Ὅτα συλλογιέμαι πὼς δὲν ἔγινε τίποτα, ἢ σχεδὸν τίποτα, γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀνατροπὴ αὐτοῦ τοῦ τόπου, δὲ βρίσκω ἀδικιολόγητη τὴν καθυστέρηση τῆς τέχνης μας. Δημιουργοῦνται μέρα τὴ μέρα καὶ ἐδῶ οἱ ἀναγκαῖοι κοινωνικοὶ ὕροι πού μᾶς ἐπιτρέπουνε νὰ ἐλπίζουμε μιὰ γλήγορη σοσιαλιστικὴ ἀνθήση 1).

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

1) ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ὁ συνεργάτης μας κ. Παρορίτης θὰ τὸ βρῆ, εἴμαστε βέβαιοι, πολὺ φυσικὸ ἄν, κάτω ἀπὸ τίς γνώμες του καὶ τίς κρίσεις του γιὰ τὴν τέχνη καὶ τοὺς ποιητὰς πού σχολιάζει, σημειώσωμε μερικὲς δικές μας ἀντιλήψεις πού δὲ συμφωνοῦν μὲ τίς δικές του. Μέσα σ'ένα περιοδικὸ πού γιὰ μᾶς εἶναι ἔργο ἀνθρώπων συνδεμένων μὲ κοινὲς πίστεις καὶ ἀντιλήψεις—καὶ ὄχι δημόσιος δρόμος πατημένος ἀπὸ ὅσους σπεῖρει ὁ ἄνεμος—οἱ συνεργάτες, συγγενέοντες μὲ τὸν τρόπο πού εἴπαμε, μποροῦν νὰ χωρίζονται σὲ ὀρισμένες ἀπόψεις καὶ κρίσεις καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ λένε τὴ γνώμη τους, ὅπως καὶ ἐκείνοι πού διαφωνοῦν νὰ δηλώνουν εἰλικρινῶς τὴ δική τους. Καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ τόσο σπουδαῖο ζήτημα ὅπως εἶναι ὁ ὀρισμὸς τῆς τέχνης, ἡ διαφωνία, ἂν ὑπάρχῃ, πρέπει νὰ διαδηλώνεται. Ἡ δουλειὰ μας δὲν εἶναι πὼς νὰ φειδόμεσθε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μὲ ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις, ἀλλὰ ν' ἀναζητοῦμε τὴν ἀλήθεια ἔστω καὶ ἐναντίον τῶν συντρόφων μας.

Ὁ κ. Παρορίτης πιστεύει σὲ μιὰ «τέχνη σοσιαλιστικὴ». Γιὰ μᾶς, καθαρὰ καὶ ἀπερίφραστα, «τέχνη σοσιαλιστικὴ» δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχει τέχνη ἀπλῶς, πού εἶναι ἡ ἀνασύνθεσις τῆς ζωῆς μέσ' ἀπὸ τὸ ὄραμα τοῦ καλλιτέχνη.

Ξεκινώντας απ' αυτόν τον πολύ γενικό όρισμό, λέμε πώς υπάρχουν καλλιτέχνες που, σκυμμένοι στους χτύπους της καρδιάς τους, δεν κάνουν άλλο παρά να θεώνται τον άφαλό τους, αναμασσώντας, αφού χωρίσουν την κάθε τρίχα του αισθήματός των σε σαρανταπέντε κομμάτια, δεν ξέρω ποιά στείρα λεξιλογική ώρασιολογία... Και υπάρχουν καλλιτέχνες που σηκώνοντας βαρεία άποστολή, που δεν εδιάλεξαν, που τους εδόθηκε, δέχονται μέσα τους τον άντιλαλο της έποχής τους και των ανθρώπων, των αδελφών τους και λαχταρούν να δημιουργήσουν για να θρέψουν τον κόσμο με την αγάπη της ζωής, την αγάπη της όμορφιάς και με την πίστη στην άέννητη ανθρώπινη άντοχή, μέσ' από δοκιμασίες και ώδινες, προς τη νίκη.

Η τέχνη δεν έχει άλλο περιεχόμενο από τη ζωή. Κι ένόσω βυζαίνει ό καλλιτέχνης από τά γνήσια μαστάρια της ζωής, όποια απ' τις εκδηλώσεις της κι αν είναι πού τον τραβάει, όποιο κι αν είναι το αισθημα που κυριαρχεί το έργο του και του προσδίνει τον γενικό τόνο ή τον άρχιτεκτονικό τύπο, ή δημιουργία του είναι τέχνη.

Η τέχνη όντας ζωή, ανθρώπινη ζωή, δεν υπάρχει έξω χώρου και χρόνου. Ζυμώνεται και διαμορφώνεται μαζί με τις ανθρώπινες κοινωνίες και τις άντιλήψεις τους μέσα στην ιστορική άνέλξη τους. Και ή τέχνη ή γνήσια καθρεφτίζει άκριβώς και εκφράζει, μαζί με την άχόρταστη άνάγκη των ανθρώπων για το άρμονικό, το μυστικό και το πλάνο, τους άγώνες τους και τά ιδανικά τους μιās έποχής.

Έτσι ό καλλιτέχνης σήμερα δεν μπορεί να μήν άντιλαλήσει μέσα στο έργο του το μεγάλο κοσμογονικό άναβρασμό των κοινωνιών, να συγκινηθή από την πάλη των λαών, από τις φρικτές δυστυχίες που σπείρει άνάμεσό τους ό πόλεμος και να συνθέση τά αισθήματα που γεννούν αυτά τά τεράστια γεγονότα μέσα σε καλλιτεχνικές δημιουργίες.

Μόνον έτσι άντιλαμβανόμαστε την τέχνη που τροφοδοτείται από τις αγαπητές ιδεολογίες μας, όχι με τρόπο λογικευτικό και με την πρόθεση να ύποστηρίξη όρισμένα δόγματα, όσο αυτά κι αν μās φλογίζουν το νοϋ, αλλά από αυθόρμητη άνάγκη γεννημένη από άδερφωσύνη και αγάπη.

✱

Στη δική μας κρίση, χαρακτηρίζοντας τους ποιητάς που αναφέρει ό κ. Παρορίτης, φαίνεται πολύ έπεικτής ή πολύ αισιόδοξος.

Στη γνώμη του για το Ρήγα Γκόλφη θα είχαμε ν' άντιλέξωμε ότι αν και ό ποιητής αυτός δείχνη αξιόλογη στιχουργική ικανότητα και γλωσσικό πλούτο, ή άτμοσφαιρα των τραγουδιών του είναι πνικτική ή διάθεσίς του, γεμάτη άνατολίτικο μαράζι. Μεταχειρίζεται πάρα πολλούς ειδικούς όρους που πάει και τους έκζητά από την πλεον άσυνείθιστη λαϊκή γλώσσα των άγρών ή του 18ου αιώνοϋ. "Αν είναι έπαναστατικός και φίλος της εργατικής ιδεολογίας, τά τραγούδια του δεν θα τραγουδήση ποτέ ή εργατεία της Ελλάδος, γιατί ούτε τη γλώσσα του μιλείετε τον κόσμο της ποιήσεώς του γνωρίζει.

Για τον Πάνο Ταγκόπουλο, τά τραγούδια του είναι βέβαια άκράτητα, όρμητικά σαν τά νειάτα, όμως όσο για την έπαναστατικότητά του που πρό πάντων θέλει να σημειώση ό κ. Παρορίτης, δεν την αισθάνεται κανείς παρά κάπου κάπου σε πολύ μακρυνή ήχώ μέσα στην αισθηματική διάθεση του ποιητού. Πρέπει μολαταύτα να σημειώσω ότι στα Λυρικά του Πάνου Ταγκόπουλου βλέπω μίαν ειλικρινή ποιητική διάθεση που μπορεί, αφού δαμασθή και μεστωθή, ν' άποδώση αξιόλογο έργο.

Ὁ κ. Καρθαῖος εἶναι ὁ ἀναρχικὸς τοῦ αἰσθήματος, ὁ πεσιμιστὴς ποῦ ἐπιγραμματίζει τὴν désillusion. Ὅμως ἡ ὀλιγολογία του δὲν εἶναι, μοῦ φαίνεται, σωριασμένος ἢ πιεσμένος πλοῦτος, ἀλλὰ ἐνδεια πάθους. Ἐπειτα ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐπαναστάτης, ὅσο καὶ ἂν βρῖσκη τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπινους ἀγῶνες μάταιους. Ἴσως γι' αὐτὸ ἀκριβῶς.

Τὸν Κυριαζῆ δὲν γνωρίζω. Δὲ μᾶς ἔστειλε ἀκόμα τὴ συλλογὴ του καὶ ἀπὸ τὰ ποιήματα ποῦ δημοσίευσε στὸ «Νουμᾶ» δὲν κατόρθωσα νὰ συγκρατήσω τίποτε, γιατί τὰ διάβασα πολὺ βιαστικᾶ.

Ὡστε τὸ συμπέρασμα ποῦ βγάζει ὁ κ. Παρορίτης ἀπὸ τὴ μικρὴ ἀνάλυση τῶν τριῶν ποιητῶν του, ἐμεῖς θὰ τὸ γράψαμε πιὸ δηλωτικὸ τῆς ἀφασίας ποῦ χαρακτηρίζει τὴν τέχνη στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸν πόλεμο καὶ τὴν κοινωνικὴ ζύμωση ποῦ τὸν διαδέχθηκε.

M. ΠΕΡΙΔΗΣ

Η ΜΕΤΕΚΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Ἡ Ἐθνοσυνέλευση συνεδριάζει. Ἡ τυραννία ὅμως ἐξακολουθεῖ μὲ τὴ μάσκα τοῦ κ. Γούναρη αὐτὴ τὴ φορὰ. Δὲν ἔγινεν ὡς τὰ σήμερα καμμιά συζήτηση ποῦ νὰ δικαιολογῆ τὸν τίτλο τῆς Συνακτικῆς Βουλῆς. Ἡ χρεωκοπία τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ ἐδῶ πέρα εἶναι φανερὴ, ὀλοφάνερη. Μὰ οὔτε καὶ ἡ Βουλὴ αὐτὴ ποῦ ἦθε ἔπειτα ἀπὸ μιὰ λαϊκὴ θύελλα ἀνέδειξε κανέναν ἀπὸ τοὺς πατέρες τοῦ ἔθνους ποῦ νὰ στέκη στὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του, νὰ ξέρη τί θέλει, τί λέει καὶ τί ἀντιπροσωπεύει. Οἱ ἀρχηγοὶ πάλε τῶν κομμάτων χειρότερα. Μικροί, μὲ διανοητικότητα περασμένης ἐποχῆς. Μ' ὄλη τὴ φυσικὴ φλυαρία τους εἶναι νάνοι, δὲ βιάζονται νὰ προχωρήσουν, νὰ τραβήξουν ἐμπρός, ν' ἀφήσουν κάποια σημάδια στὸ πολιτικὸ τους πέρασμα. Προτιμοῦν τὸν ἀραμπᾶ ἀπὸ τὸν ἠλεκτρικὸ σιδηρόδρομο.

Ζοῦνε σὲ ἄλλην ἐποχῆ, δὲν καταλαβαίνουν ἀπὸ τί κυριαρχεῖται ἡ σύγχρονη ζωὴ. Τὰ σύγχρονα κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ρεύματα τοὺς ἄφισαν ἀσυγκίνητους. Εἶν' ἀλήθεια πὼς ἀντιγράφουν νεωτεριστικὲς διατάξεις μεταπολεμικῶν συνταγματικῶν χαρτῶν. Ἀντιγράφουν ὅμως ἀπλῶς, παπαγαλίζουν, δὲν πιστεύουν καὶ δὲν ἀφομοιώνουν μέσα τους τίς νεωτεριστικὲς ιδέες. Γι' αὐτὸ ἡ Βουλὴ ξαναθυμίζει τὴν ἐποχὴ-περίοδο 97 - 98. Ξανάζησαν λησιμονημένοι τύποι. Ἡ πνευματικὴ ἀρτηριοσκλήρωση εἶναι τὸ πᾶν μέσα σ' αὐτὴν τὴ Βουλὴ. Λεβίδης, Λεβίδαρος... νά ὁ τύπος τῆς Γ'. τῶν Ἑλλήνων Ἐθνοσυνελεύσεως. Πολλοὶ κουνοῦν περιλῦποι τὸ κεφάλι. Εἶναι οἱ ἀπογοητευμένοι βενιζελικοὶ ἀπὸ τίς ἐκλογὰς τῆς 1ης τοῦ Νοέμβρου. Οἱ διαβασμένοι πού στὸ Βενιζελικὸ καθεστῶς ἀπὸ μιὰν ὑποκειμενικὴ στραβομάρα, ἀπὸ ἓνα πάθος ἐγκληματικὸ τὰ βλέπανε ὅλα μέλι γάλα. Ὁ λαὸς μας εἶναι χαλασμένος, ἀνίκανος γιὰ ἀνώτερα ἰδανικὰ, ἀπροσάρμοστος στὶς νέες ιδέες, προσωπολάτρης, φιλομοναρχικός, ὀπισθοδρομημένος, φθέγονται. Καὶ τὰ λέγουν αὐτὰ ἐκεῖνοι ποῦ στὰ τρία χρόνια ποῦ διοικοῦσε τὴν Ἑλλάδα δικτατορικᾶ ὁ Βενιζέλος δὲν ἔκαναν τίποτε, γιὰ νὰ καλλιεργήσουν τίς νέες ιδέες, νὰ ξετινάξουν τὸ λαὸ ἀπ' τὴ μούχλα τῆς προσωπολατρίας. Ἐπειτα δὲν σκέπτονται γιὰ νὰ βροῦν τὸ κακὸ στὴ ρίζα του. Τὰ βλέπουν ὅλα ὑποκειμενικᾶ μέσα στὸν κύκλο τῶν δικῶν τους συμφερόντων. Εἶναι περιλῦποι τάχατες γιὰ τὴν πνευματικὴν στείρωση τῆς φυλῆς, γιὰ τὸ πνευματικὸ στάματόμας καὶ δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν πὼς ὅ,τι εἶχε νὰ δώσῃ ἡ ἀστική μας τάξη τὸ ἔδωκε. Ἡ λογοτεχνία μας ἀγκάλιασε τίς πατριωτικὲς παπαρδέλες καὶ ἔδωκεν ὅ,τι μποροῦσε νὰ δώσῃ. Ἡ τέχνη γενικᾶ τὸ ἴδιο.